

Item que tots los manaments de les dates dels diners que seran feyts a Narnau ça bastida sien feyts per cartes les quals sien segellades per lo dit en bertran ab lo segell del anell e sien registrades totes en un registre per criat quel dit en bertran tenga en la cambra del senyor Rey.

Quod est actum die et anno predictis.

FRANCESCH CARRERAS Y CANDI.

NOTES SOBRE VESCOMTES DE GERONA

La sèrie cronològica dels vescomtes de Gerona, desde que'l vescomtat quedà vinculat en la casa de Cabrera durant lo primer terç del segle XI, és bastant coneguda, encara que presenta alguns punts d'ptosos, merexedors d'estudi y d'aclariment. La que quasi bé no's coneix és la dels vescomtes que'ls precediren. Axò'ns mou a publicar les següents notes que poden contribuir a formar-la.

En nostre estudi sobre els Comtes beneficiaris de Gerona, trobàrem un vescomte Wifret, en 841, y'ls vescomtes Ermidó y Rodulf, en 850, dels quals el primèr y un dels derrers és probable foren vescomtes de Gerona. Són totes les notícies que tenim del vescomtat en lo segle IX.

Del segle X, conexèm, en primer terme, un vescomte *Unefret (Unefredus)*, que firmà immediatament després del comte Sunyer en la escriptura de la donació feta per aquest a la iglesia de Gerona d'una part del lucre de la moneda del comtat, en l'any 934. Encare que Sunyer, a més de comte de Gerona ho era de Barcelona y d'Ausona, y per lo meteix tenia tres vescomtes, un per cada comtat, és de creure que *Unefret* era'l de Gerona, donchs actúa ab el comte en un assumpte que fa referencia esclusiva a n'aquest comtat. L'anomenèm *Unefredus*, y no *Wifredus* com altres que han publicat la escriptura de donació citada, perque axí està escrit son nom en lo Cartoral de Carles-Many, ahont està copiada (f. XLV), y en l'original d'ella que's guarda en l'arxiu del Capítol geroní, ab la circumstancia de seguir a la firma d'*Unefredus vicecomes*, la d'un altre testimoni anomenat *Wifredus*, lo qual allunya la sospita de que'l nom del vescomte pugua estar escrit equivocadament.

Deu anys més tart, en 16 d'abril de 945, un vescomte *Audegarius* firmà, també immediatament després dels comtes Sunyer y Riquilda, en la escriptura de donació feta per aquestos a la iglesia de Gerona del lloch de Rinfret, situat prop de Sant Martí de Calonge, en lo comtat de Gerona (1). Per les metexes rahons qu'hem donat respecte

(1) Cart. de Carles-Many, f. XLVI. Marca Hisp., ap. 80.

d'Unefret, conceptuëm á *Audegari* vescomte de Gerona; ab l'adició que d'aquest vescomte n'hi ha un altra enunciativa y és la memoria que se'n fa en lo diploma del rey de França, Lotari, confirmatori dels bens y drets que posseïen los monastirs de Sant Feliu de Sant Pol de la Maresma, expedit l'any 968. Entre'ls bens que posseïa Guixols y de el derrer dels dits monastirs, hi figuren: «*alodia in Lavandarias, et in Parietes... et Corron quod dedit ei Audegarius Vicecomes*» (1).

En 28 de júnny de l'any 928, un vescomte anomenat *Leopardus* vengué a son fill *Audegari* un castell denominat *Ravinlas*, «quod est situs in latere Monte de Begas», y la vila de Campins «qui est in Monte latere signo», en lo Montseny, reservantsen la possessió mentres visqués (2). Ara bé aquest *Audegari*, fill del vescomte Llopart, és lo meteix *Audegari* que trobem figurant en l'any 945 com vescomte de Gerona? Ho fa molt probable l'ésser fill d'un vescomte y'l ser ja llavors los carrechs hereditaris, y ademés l'estar lo lloch de Campins en lo Montseny, qual montanya, o bona partida d'ella, formà part de les possessions dels vescomtes de Gerona, anomenades més endavant «Lo Cabrerès». Donat aquest supòsit, el vescomte *Leopardus*, del qual fins ara no's tenia noticia, hauria sigut també vescomte de Gerona.

A lo que acabem d'insinuar, no s'hi oposa d'una manera absoluta la existencia del vescomte de Gerona Unefret, entre Llopart y *Audegari*; donchs podria ésser molt bé que Unefret hagués sigut tam-

(1) Marca Hisp., ap. 108.

(2) Arxiu de la Corona d'Aragó, perg. n. 2 del comte Seniofret. Diu així:

In nomine Domini. Ego Leopardus vice Comitum vinditor, tibi filio meo Audegario emtore, per hanc scriptura vendicionis nostra, viudo tibi Castrum meum qui dicitur Ravinlas, qui est situs in latere Monte de Begas, viudo tibi ipsum Castrum et omnia quantum abeo in suo termine vel habere debeo per quacunque voce: et viudo tibi villa Campins, qui est in Monte latere signo, cum omnia sua terminia domos ortos vineas campos agros. Quantum abeo vel habere debeo per quacunque voce, tam super quam supus rego, silvis, garricis, aquis, aquarum ductibus vel reductibus, omnia et in omnibus viudo tibi hec omnia quod superius resonat, tantum quantum inter me et te convenit in aderato vel definito, pretio solidos mille: quod tu Emtor mihi dedisti, et ego vinditor de ipse manibus meis recepi: Et nichilque de ipso precio apud te emtore non remansit est manifestum. Quem vero predicto Castro et omnia quantum ibidem abeo vel habere debeo, et ipsa villa Kampinus cum omnia sua terminia, sicut superius resonat, de meo jure in tuo trado dominio et potestate ab omnem integritate, in tale captione ut dum Ego vixerem in mea potestate permaneat: Et omnia hoc extriute sine tuum blandimentum: Et post obitum meum permaneat in tua potestate, ut quidquid exinde facere vel judicare volueris abeas plena potestate, viudendi, donandi, commutandi, seu exinde quod volueris liberam in Dei nomine abeas plena potestate, cum exio vel regresio illius ad propio. Quod si Ego vinditor, aut ullusque homo qui contra hanc vindicione venerit pro inrumpendum, aut Ego venero, non hoc valeat, vindita recomponat, aut componam, tibi hec omnia que tibi viudo in duplo, cum omnia sua in melioratione, et hanc vindicio firmis et stabilis permaneat omnique tempore. Facta vindicione IIII Kalendas Julius anno XXXI regnante Karulo Rege post Oddoni Regi.—Leopardus qui hanc Carta vindicione feci et firmare rogavi.—Eixo.—Willimundus—Cecilius Campins—Godmares—Lapus—Teuderedus—Leo—Siviranus—Hixemenus, qui hanc vindicione scripsit... subdie et anno quod supra.

bé fill de Llopart y que per haver mort sense descendencia l'hagués substituït en lo vescomtat son germà Audegarí.

Fins al 27 de janer de l'any 982 no trobem menció del vescomte *Seniofret*, que com veurèm ho era de Gerona. En aquesta data, figura en unió ab Gerosólíma, ab el levita Ot y ab Adalbert, com executor testamentari del difunt Guiniguiso, anomenat també Mascaró, fent entrega a Sesemundo d'un mas situat a Orsal, que aquell li havia dextat (1). Lo meteix vescomte Seniofret firmà, en 986, en la concessió de la carta de població de Cardona (2) y, en 987, en la sentència dictada pel comte Borrell a favor del bisbe d'Elna Hilde-sind, sobre'l lloch d'Olivars del comtat de Gerona (3). En 12 de juny de l'any 992, la seva mare Gerosólíma «que anomenen Gudrield» li fá donació de tots els bens que posseïa en los comtats de Gerona, d'Ausona, de Barcelona, de Besalú, d'Empories y de Rosselló, y en el Vallespir, los quals li pertanyien per herencia de sos pares, per compra, «vel per meas luctuosas de filio meo nomine Oddone levita, vel de filio meo nomine Eldemari, vel de Sesenandi». Exceptúa de la donació la dècima que té en los bens que foren de son difunt marit Winiguís, anomenat Mascaró, y lo que disposará pera la seva ànima. Li posa finalment per condició la obligació de partirse la herencia ab sos citats germans, si «reversi fuerint de captivitate» (4).

(1) Arxiu de la Corona d'Aragó, perg. n. 26 del comte Borrell. Es com segueix:

In nomine Domini: Ego Gerosolima, que vocant Gudrield, et Seniofredus vices comes, et Odo levita, et Adalbertus que vocant Bareto, tibi Sesemundo. Certum quidem manifestum est enim, quia comandavit condam Guiniguisi, que vocant Mascharoni, suam Elemosinam, et mandavit nobis ut fecisemus tibi carta donatione de suo Manso Dominico quod abebat in Ursali, apud ipsa fexa quod mandavit laborare ad suo dominico, et ipse campo qui Centullo et Federius tenebant, et est ista omnia in Comitatu Ausona, et adventit ad condam Guiniguisi per parentorum: sic facimus tibi donacione de ipso Manso... etc. (Porta la data del dia 6 de les calendes de febrer de lany 28 del rey Lotari.)

(2) Villanueva, «Viaje lit.», t. 8, ap. XXX.

(3) Id. id., t. 13, ap. XX.

(4) Arxiu de la Corona d'Aragó, perg. n. 67 del comte Borrell. Son text es aquest:

In nomine Domini: Ego Gerosolima, que vocant Gudrield, tibi Seniofredo filio meo Vice comite: manifestum est enim quia placuit animis meis et placet, nullius cogentis imperio nec suadentis ingenio, sed propria hoc elegit michi bona voluntas: Ut tibi scriptura donationis facio de omnem alodem meum, quod ego habeo vel habere debeo, in comitatu Gerundiense, vel in Comitatu Ausonense, sive in Barchinonense, sive in Bisuldunense, vel Impuritano, et in Comitatu Rossilionense in Valle Asperi, it sunt Kassas, casalis, curtis, Ortis, Ortalis, vineas, vinealis, terras cultas et eremas, silvis, garriciis, arboribus pomiferis et impomiferis, Molendinis, Molinaribus, aquis, aquarum, omnia et in omnibus. Et adventit michi hec omnia, tam per parentorum quam per et comparatione, vel per meas Luctuosas de filio meo nomine Oddone levita, vel de filio meo nomine Eldemari, vel de Sesenandi. Quantum in jam dictis Comitatis vel in cunctisque locis habeo vel habere debeo per qualicumque voce, exceptus ipsum X^{um} quod Ego habeo de viro meo condam Wiginisi, quem vocant Mascharoni, vel exceptus hoc quod jussero pro anima mea: sic dono tibi ista omnia totum ab integrum, cum exitis et regressis earum, et cum omni affrontaciones earum, in ea videlicet ratione; ut si fratris tui jam dicti reversi fuerint de Captivitate equalem te dividere faciant in jam dicta hereditate: Quod si reversi non fuerint, tunc habeas licenciam, de ipsum alodem quod superius diximus, facere quod volueris in Dei nomine habea

De la comparació d'aquest document ab el citat de l'any 982, resulta que Gerosólina era ja viuda de *Guiniguis*, ó *Mascarón*, en lo dit any 982, y que eren fills seus lo vescomte Seniofret, lo levita Ot, Eldemar y Sesenand, los quals, a menys que Gerosólina hagués estat casada més d'una vegada, eren per consegüent fills de *Guiniguis* o *Wiginis*. Resulta també que en l'any 992 los germans del vescomte Seniofret, Ot, Eldemar y Sesenand, estaven en captivitat, y la concordancia de les dates nos fa creure que degueren haver estat fets presoners quan Almanzor se va apoderar de Barcelona. Una escriptura de l'any 1019 (1), dona a Seniofret, «*Gerundensis vicecomitis*», un altre germà anomenat Sesemundus, qu'estiqué casat ab Bellazez, el qual potser sigui'l meteix de la escriptura de l'any 982, y que devia ser mort en 992, donchs no'l menciona Gerosólina en la donació universal feta en dit any a Seniofret, que te tots el ayres d'un heretament.

Si Seniofret era fill de *Guiniguis*, aquest degué ser vescomte de Gerona, per més que ni ell ni la seva muller Gerosólina se titulen vescomtes en les escriptures que otorgaren o en que se'ls menciona, que són, además de les citades, les següents:

Donació feta per Guiniguis, en 12 d'agost de l'any 962, a sa muller Gerosólina, d'un alou en lo comtat d'Ausona, prop d'Orsal (2).

Venda feta, en 12 de març de l'any 968, a Gerosólina, per Viader y Sinula y Santèm y Cixilo, d'unes terres situades en lo lloch d'Orsal, comtat d'Ausona (3), y

Venda feta, en 1 de maig del meteix any 968, a Gerosólina, per varis particulars, de terres en lo meteix lloch d'Orsal (4).

Si Guiniguis no fou vescomte de Gerona, no sabem de qui heretà Seniofret lo vescomtat, que ja posseia en 982, o sia abans de la presa de Barcelona per Almanzor.

Lo vescomte Miró, del quí parla el senyor Miret y Sans com a firmant de la donació feta en 979 pel bisbe de Gerona al monastir de Sant Esteve de Banyoles (5), no l'hem trobat en lo text de la donació, a la qual lo senyor Miret se refereix, que's publicà en la «*Marca His-*

potestatem. Quod si Ego donatrice, aut ullus homo qui contra hanc scriptura donacione aliquem litem intulerit vel minare voluerit, non hoc valeat vindicare quod inquerit, sed in duplo tibi exolvat predictum atode cum sua melioratione, et in antea ista scriptura donacione firma et stablis permaneat modo et omnique tempore. Facta scriptura donacionis II idus junii anno VI quod Ugo magnus regnare cepit in Francia.—Signum Gerosolima que vocant *Gudrield* qui hanc donacione feci et testes firmare rogavi—Honoratus Presbiter—Signum Geramias—Signum Ermemir.—Miro presbiter qui hanc Karta Donacionis scripsit... sub die et anno quo supra.

(1) «*España Sagrada*», t. 29, ap. XIV.

(2) Arxiu de la Corona d'Aragó, perg. n. 68 del comte Seniofret.

(3) Id., perg. n. 1 del comte Borrell.

(4) Id., perg. n. 2 del comte Borrell.

(5) «*Investigación histórica sobre el Vizcondado de Castellbó*», pl. 81.

pànica» (1), y no tenim notícia de que s'en hage publicat cap altre de més complert. En lo dit text no s'hi continuen los noms dels testimonis concorrents al acte y sí solsament lo nom y la firma de Miró, bisbe de Gerona y *comte de Besalú*. Presumim que la cita del senyor Miret és equivocada, y que'l Miró de qui parla és el donador y no cap vescomte axí anomenat. Ademés, encara que en la donació constés la firma d'un vescomte anomenat Miró no hi hauria motiu pero suposarlo vescomte de Gerona, sino que s'hauria de creure ho era de Besalú, donchs el bisbe donador hi actúa com a comte de Besalú y en lo comtat de Besalú estaven situats el monastir de Banyoles y'ls bens que se li donen. Abans y després de l'any 979, firmá en varies escriptures Udalgari, com a vescomte de Besalú. La primera menció que coneixèm del vescomte de Besalú Miró, es de l'any 1002.

Tornèm a les enunciatives del vescomte Seniofret.

El comte Borrell, en son testament del 24 de setembre de l'any 993, nomená marmessor al vescomte Seniofret pera tot lo pertanyent al compliment de la seva voluntat en lo comtat de Gerona (2).

En 29 de juliol de l'any 997, el vescomte Seniofret va vendre a Rodolf uns alous que havia heretat de sos pares, situats en la vila d'Orsal y en altre anomenada Vila-Roja, abdues en lo comtat d'Ausona (3).

Finalment, en 16 d'octubre de l'any 1008, el vescomte Seniofret y la seva muller Adaleta, vescomtesa, permutaren ab Adroer y Belluca unes terres situades prop del castell d'Orsal, en lo comtat d'Ausona (4).

De la vescomtesa Adaleta, muller, com acabèm de veure, del vescomte de Gerona Seniofret, se'n conserven varies escriptures de compra de terres en lo castell d'Orsal, del terme de Puig Oriol, comtat d'Ausona, fetes en 26 d'agost de l'any 1004 y en igual dia y mes de l'any 1009, y, ademés, una permuta ab els abans dits Adroer y Belluca de terres en el meteix Hoch, feta en 23 d'octubre de l'any 1004, en la qual es de notar que una de les peces de terra permutades afrontava ab una vinya de «Quixilon Vicecomitissa» (5).

Entrat ja lo segle XI, en 30 de juny de l'any 1019, figura el vescomte Amat (*Amadus*) firmant en la escriptura de donació d'un alou en Ullastret, Velloso y tres miseros, comtat d'Empories, feta a la iglesia de Gerona pels comtes Berenguer Ramón y sa mare Ermessindis, alou que'l comte Ramón Borrell havia adquirit dels germans Huch y Gelabert, comtes d'Empories y de Rosselló (6), y, en 26 d'agost del meteix

(1) «Marca Hispànica», ap. CXXVI.

(2) «Marca Hispànica», ap. CXLI.

(3) Arxiu de la Corona d'Aragó, perg. n. 33 del comte Borrell.

(4) Id., id., perg. n. 91 del comte Borrell.

(5) Id., id., pergs. n. 74, 75 y 96 del comte Ramón Borrell.

(6) Cartoral de Carles-Many, f. XIX.

any, «*Amato Vicecomiti Gerundae*» figura en la sentència proferida a favor de la comtesa viuda Dona Ermessendis en les qüestions que tingué ab Huch, comte d'Empories, en la qual sentència se fa menció també de Grau de Cabrera (*Gerardo Caprariensi*) (1). Del mateix any és la escriptura de l'arxiu de la Catedral de Barcelona a la qui més enrera nos hem referit, en la qual se parla d'un alou que havia pertenescut a «*Bellazez, uxor qui fuit Sesemundi fratris Seniofredi Gerundensis Vicecomitis*», figurant en ella com a firmant *Amato Vicecomite Gerundense*, y també *Odo Auctensi*, sobrenòm que creyèm equivocat pel copista que posà *Auctensi* en lloch de posar *Acutensi*, «de ses Agudes», com de segur diria l'original (2). En l'any següent, 1020, el vescomte Amat, firmà la escriptura de donació d'una torra, tocant los murs de la ciutat de Gerona, feta a la iglesia de aquesta ciutat per la comtesa Dona Ermessendis junt ab son fill el comte Berenguer Ramón (3).

Consta que, després d'Amat, fou vescomte de Gerona Grau de Cabrera, el mateix probablement que figura en la escriptura citada de l'any 1019, el qual fou casat ab Ermessendis y pare de Pons Grau de Cabrera, que casà ab Letgarda de Tost y fou també, com sos successors, vescomte de Gerona. Aquest Pons Grau, en un document de l'any 1061, se diu fill de Grau y net d'Amat (4). Ara bé, net d'Amat podia serho de dos maneres, o per part de pare o per part de mare. En el primer cas, el vescomte Amat pertanyeria a la casa de Cabrera: en el segon cas la casa de Cabrera hauria entrat en possessió del vescomtat de Gerona per herencia de Dona Ermessendis, mare del vescomte Pons Grau.

¿Era Dona Ermessendis filla del vescomte Amat, y heretà del seu pare lo vescomtat de Gerona? Es aquest un extrém que cal estudiar. Per ara nos limitarem a fer present que en l'arxiu de la Corona d'Aragó s'hi guarda una escriptura sense data, però posterior a l'any 1035, que conté l'homenatge prestat al comte Ramón, fill dels comtes Berenguer y Sanxa, per *Ermessendis filla d'Amat y Sanxa* (5), y que en altre document del mateix arxiu, del 10 de juliol de l'any 1044, hi figura un *Sancii filius qui fuit Sancte Vicecomitisse*. La coincidencia de noms y de temps és digna d'atenció; però'l fet d'haver tingut la vescomtesa Sanxa un fill que vivia encara l'any 1044, nos priva de traure dels citats documents altres conseqüencies.

(1) «*Marca Hispànica*», ap. CLXXXI.

(2) Llibre I, *Antiquitatum*, f. 151, núm. 396. Publicada en la «*España Sagrada*», f. 29, ap. XIV.

(3) Villanueva, «*Viaje lit.*», t. 14, ap. XV.

(4) Arxiu de la Corona d'Aragó, perg. n. 268 del Comte Ramón Berenguer I.

(5) Id. id., perg. sens data n. 174, y perg. 80 del comte Ramón Borrell.

Com a resum de les notícies que acabem de recopilar, tenim per probable la existència dels següents vescomtes de Gerona, anteriors a Grau de Cabrera.

Vescomtes	Anys
WIFRET.	841
ERMIDÓ o bé ROLULF.	850
LLOPART? (<i>Leopardus</i>).	928
UNEFRET (¿fill de Llopart?).	934
AUDEGARI (fill de Llopart).	945
GUINIGUIS? (casat ab Gerosólima).	962
SENIOFRET (fill de Gerosólima, casat ab Adaleta).	982, 986, 987, 992 993, 997 y 1008
AMAT.	1019 y 1020

JOAQUIM BOTET Y SISÓ

ITINERARIO DEL REY ALFONSO III DE CATALUÑA IV EN ARAGÓN EL CONQUISTADOR DE CERDEÑA

(Conclusión)

Año 1326.—El infante Alfonso permaneció en Perpiniá hasta el 24 de enero, algo más de tres semanas. Al regreso detúvose en Gerona del 26 al 29 y estaba ya en Barcelona el 1.º de febrero. No se movió de Barcelona hasta el 28 de marzo, entrando en Tarragona el 30. Hay documentos con datas contradictorias; mientras unos aparecen datados por el Infante en Tarragona, desde el 5 de abril hasta el 10 de mayo, otros lo están en este mismo tiempo en Barcelona. Y aun existen otros diplomas de Don Alfonso, datados todavía en Tarragona el 18, 19 y 20 de mayo. Consta que estuvo en Tárrega el 1.º de junio, y no obstante aparece en Barcelona el 13 del propio mes. Lo cierto es que pernoctó en Cervera el 15 y 16 de junio y que estuvo en Balaguer desde el 21 de junio hasta el 7 de julio, trasladándose luego á Lleyda, donde permanecía todavía el 15 de agosto.

Su padre, Jaime II, que había comenzado el año en Barcelona, lo terminó en el mismo punto, salvo cortas excursiones á los alrededores. A fines de enero tenía en su corte á Ramón Folch, vizconde de Cardona, Gastón, obispo de Huesca, Ramón y Bernat de Anglerola, Ramón de Ribelles, Guerau Alamy, Guillem de Cervelló y al infante Ramón Berenguer, conde de las Montañas de Prades. A fines de febrero estaba acompañado de su consejero Ot de Montcada, de Guillem de Montcada, senescal de Cataluña, de Ramón, obispo de Valencia y canciller, y de Bernat de Cabrera. Pocos días después tenía también á su lado á Arnau de Erill, Pedro Cornel y Jaume de Xérica. El 17 de marzo están con el rey en Barcelona sus dos hijos Pedro y Ramón